

مصاحبه های علمی تخصصی با فرهیختگان

اقتراح ۱: پژوهش های نو آمد در سیره رضوی در نگاه سیره پژوهان

دهه کرامت ۹۹

مقدمه

نگاه نو و روزآمد به سیره حضرت علی بن موسی الرضا(ع) در ابعاد مختلف، از نیازهای ضروری برای امروز جامعه ما و مصداق شناساندن امر اهل بیت(ع) و احیای امر ایشان با تکیه بر روایت ارزشمند رضوی «رَحِمَ اللَّهُ عَبْدًا أَحْيَا أَمْرَنَا ... يَتَعَلَّمُ عُلُومَنَا وَ يُعَلِّمُهَا النَّاسَ، فَإِنَّ النَّاسَ لَوْ عَلِمُوا مَحَاسِنَ كَلَامِنَا لَتَبِعُونَا» است که امروز می‌تواند نقش بسزایی در توسعه فرهنگ اسلام ناب ایفا کند و در چشم انداز آینده نظام اسلامی و انقلاب اسلامی مفید و مؤثر باشد. چه اینکه قاطعانه باید گفت که شخصیت امام رضا(ع) شخصیتی فرامذهبی است و اختصاص به مذهب شیعه اثنی عشری ندارد بنابراین تدقیق و بررسی بر سیره ایشان می‌تواند نقشی فراملی و فرامذهبی نیز بر عهده گیرد. بر این مبنا دفتر نمایندگی قم بنیاد، با هدف رصد آثار علمی و پژوهشی در میان مراکز و نهادهای علمی و نخبگان حوزوی و دانشگاهی قم در سیره آن امام همام، اقدام به انجام «مصاحبه های علمی و تخصصی سیره پژوهی رضوی» به عنوان بخشی از چهارمین جشنواره علمی فرهنگی «سیره امام رضا علیه السلام؛ آموزه ها و کارکردها» نمود که در قالب اقتراح زیر تقدیم می‌گردد.

آیا پژوهشی در سیره رضوی انجام داده یا در دست اقدام دارید؟

آیت الله محمدهادی یوسفی غروی؛ استاد تاریخ و مدرس حوزه علمیه پژوهش های من درباره حضرت رضا(ع) در ضمن کتاب موسوعه التاریخ الاسلامی به عربی است که نیمه دوم جلد هفتم آن تا آخر نیمه اول جلد هشتم، درباره حضرت امام رضا(ع) است. این بخش قابل مراجعه و استفاده است. هرچند ظاهراً گفته شده که فعلا انتشار این کار مدت دار است و الان برای استفاده فعلی در دسترس نیست.

حجت الاسلام والمسلمین سید محمد کاظم طباطبایی؛ رییس پژوهشکده علوم و معارف حدیث
درباره امام رضا(ع) نسبتاً کارهای خوبی انجام شده است یعنی، کلا در تاریخ، مثلاً مرحوم شیخ صدوق کتاب عیون اخبار الرضا(ع) را فقط مخصوص امام رضا(ع) نوشته یعنی کتاب مشابه مسند این گونه نسبت به سایر ائمه نداریم بنابراین یک پیشینه خوبی داریم و ما در دارالحدیث، حکمت نامه رضوی را انجام داده ایم. یعنی تمامی روایات حکمی و معرفتی امام رضا(ع) اینها جمع شد و مدون شد و مبوب شد و هم خود کتاب منتشر شد و هم گزیده اش و ترجمه به زبان فارسی اش انجام شد یعنی هم متن عربی و هم متن فارسی اش هست و به نظرم متن انگلیسی اش، ترجمه به زبان انگلیسی اش مطرح می شود و این کار چند سال است که منتشر شده و کار خوب و قابل قبولی است و البته در غیر دارالحدیث هم نسبت به امام رضا(ع) کارهای خوبی انجام شده مثل مسند امام رضا(ع) یا کارهایی که در ارتباط با حدیث امام رضا(ع) انجام شده خود آستان قدس مجموعه آستان قدس چه مرکز پژوهش ها یا دیگر نهادها به جهت این که آنها ریزه خوار حضرت امام رضا(ع) هستند بنابراین طبیعی است که نسبت به حضرت توجه بیشتری بکنند و مثلاً شما نگاه می کنید با وجود این که تعداد روایات امام رضا(ع) یا روایاتی که در مورد زندگی ایشان هست نسبت به روایات امیر المؤمنین(ع) تعدادش خیلی کمتر است و اما می بینیم کارهای تحلیلی که نسبت به روایات امام رضا(ع) انجام شده این بیشتر شده است.

حجت الاسلام دکتر یعقوب علی برجی؛ مدیر علمی دانشنامه امام رضا(ع)
دانشنامه امام رضا(ع)، مجموعه ای مرجع، سامان مند، جامع، و بدیع، از مدخلها و مقاله ها درباره امام رضا(ع) است که افزون بر اتقان علمی، ساختاری، فنی، دارای استنادها و ارجاعات پرشماری به شیوه الفبایی است که اصلش برای مخاطبان در سطح عالی تدوین می شود ولی به گونه ای بحثها طراحی می شود که عموم مردم هم بتوانند استفاده کنند و هدف اصلی هم ترویج فرهنگ رضوی است، هدف این است که با سیره حضرت رضا(ع) آشنا شویم و همچنین در تدوین علوم انسانی اسلامی از فرمایشات امام رضا(ع) استفاده کنیم.
اهداف جزئی ای که ما برای این کار در نظر گرفته ایم، تبیین جامع، صحیح و مستند فرهنگ و سیره رضوی و عرضه دانشنامه ای علوم و معارفی که از عالم آل محمد (ص) در بخشهای مختلف بدست ما رسیده، با

الگوگیری از سیره آن حضرت و سخنان آن حضرت؛ این یکی از اهداف است. هدف دیگر، معرفی اصحاب، راویان، و شخصیت‌هایی که با آن حضرت ارتباط داشتند. بعد از ورود به این بحث، متوجه شدیم که واقعا اصحاب امام رضا(ع) مظلوم واقع شدند، خیلی کم درباره اصحاب امام رضا(ع) تحقیق شده است و خیلی به زحمت می‌افتادیم برای اینکه سابقه یک شخصیتی که راوی امام رضا(ع) و از یاران امام رضا(ع) بوده، در کنار امام رضا(ع) بوده، پیدا کنیم چون در منابع کمتر به آن پرداخته شده و این یک بخشی از کار بود. یا معرفی شخصیت‌هایی که درباره امام رضا(ع) یک فعالیت علمی یا عمرانی در طول تاریخ داشتند. همچنین معرفی دستاوردهای پژوهشی و ایجاد زمینه تبادل اندیشه‌ها و جهت دادن پژوهشهای پژوهشگران، به سمت پژوهشهای رضوی و پرداختن به این بخش و در حقیقت برجسته کردن فرهنگ رضوی و مباحث مرتبط با امام رضا(ع) در سطح جامعه و به شکل دانشنامه ای.

سیاست کلی این دانشنامه عبارتند از: توجه به نیازهای فکری، اجتماعی، فرهنگی، ملی و بین المللی، بهره گیری از ظرفیتهای علمی حوزه و دانشگاهها. یعنی یک بسیج عمومی، چون دانشنامه نویسی نیاز به یک بسیج عمومی دارد، و نیاز هست که صدها نفر وارد میدان تحقیق و بررسی و مباحث علمی شوند. اولین گام در تالیف دانشنامه تعیین مداخل است، دانشنامه امام رضا(ع) کاری بود که نمونه نداشت و ابتدا منابع را شناسایی کردیم. کل منابعی که می‌شد از آن منابع، درباره امام رضا(ع) ع مطلبی یافت. منابع تاریخی، منابع روایی، منابع تفسیری، همه این منابع بررسی شد و عنوانهایی که متناسب تشخیص داده شد، استخراج شد. با توجه به اینکه باید این مداخلها از نگاه امام رضا(ع) تدوین شود، بنابراین ما مداخلی را مجوز داشتیم بیاوریم که بتوانیم از امام رضا(ع) در مورد آن مداخل، به اندازه یک مقاله مطلب جمع آوری کنیم. همچنین شخصیتی که ارتباطش با امام رضا(ع) محرز باشد که درباره او کار شود. لذا ما ابتدا منابع را بررسی کردیم در کنار مداخلها، مستندات مداخل را هم گذاشتیم. یک نوع مثلا پرونده علمی که اگر کسی بخواهد این مداخل را بنویسد، این جاها می‌تواند مراجعه کند، بیش از تقریبا شش هزار صفحه مطلب را جمع آوری کرده ذیل هر مداخل گذاشتیم. مداخلها بعد از استخراج در شورای عالی علمی به تصویب رسید و در مجموع هزار و ششصد مداخل درباره امام رضا(ع) که در نتیجه هزار و ششصد مقاله درباره ایشان تدوین می‌شود، به تصویب رسید. البته یک آیین نامه ای نوشتیم که باید مداخلها چه ویژگیهایی داشته باشند، یک شیوه نامه نوشتیم که مقالات باید با چه شیوه ای نوشته شود. اینها همه به تصویب شورای عالی می‌رسد، در مرحله بعد مداخل جهت تالیف واگذار می‌شود به نویسندگان متخصص در هر بخش و آنان بر اساس همین شیوه نامه‌ها مقالات را می‌نویسند. بعد از تالیف، مقالات داوری، اصلاح و مقابله می‌شود، یعنی کل آدرسهایی که نویسنده داده، دوباره در تحقیقاتی که در مقابله انجام می‌گیرد، به آن منابع مراجعه می‌شود که برداشت پژوهشگر درست بوده یا نه، صفحات را درست آدرس داده، اینها کنترل می‌شود تا خطایی در کار نباشد و بعد ویرایش علمی و ادبی می‌شود، در پایان صفحه آرایبی و چاپ است. سامان کار را در چهل منزل تنظیم کرده ایم. هیئت امنا در راس هرم قرار می‌گیرد، بعد

شورای عالی علمی است، بعد بخش های علمی هستند و هر بخش، چند گروه علمی دارد. در بخش عقاید و معارف، سه گروه داریم: گروه کلام، گروه احکام، گروه معارف و اخلاق و عرفان. در بخش تاریخ، دو گروه وجود دارد. شخصیت ها و سیره تاریخی امام رضا(ع).

یک بخش هم داریم تحت عنوان طب و طبیعیات، چون امام رضا(ع) در حوزه طب، رساله دارد، رساله هارونیه؛ و اطلاعات زیادی از ایشان موجود است و در طبیعیات، راجع به حیوانات، طبیعیات، گیاهان، فواید و خواص آنها، مطالبی از حضرت موجود است. جلد سوم دانشنامه الان آماده شده، بنظرم تا حرف (ح) رسیده است. جلد های بعدی در دست تالیف هستند. قرار بود بعنوان امام هشتم، هشت جلد باشد. لکن یک بحثی مطرح شده در شورای علمی که در شش جلد چاپ شود. یک مقدار جمع و جور شود و مابقی حروف را در سه جلد بعدی نهایی کنیم و ببندیم. در خصوص ترجمه دانشنامه، از ابتدا سیاست این بود که اول به زبان فارسی چاپ شود، بعد به دو زبان عربی و انگلیسی انشاءالله ترجمه شود.

حجت الاسلام والمسلمین سید محمدعلی خادمی؛ پژوهشگر و مدرس حوزه علمیه

بنده از ابتدای مدتی که تصمیم گرفتم که وارد مقوله‌ی تحقیقات شوم بعد از برنامه‌ی تبلیغی که در عمرم داشتیم، حدود بیست سال خارج از کشور، سعی و تلاشم این بوده که در مورد کارهایی وارد شوم که قبلاً انجام نشده بوده یا کمتر انجام شده و به اصطلاح جایگاهش در میدان های فقهی و حوزوی باز است. لذا ابتداءً با نوشتن فقه موسی ابن جعفر(ع) احادیث فقهی حضرت موسی ابن جعفر(ع) را جمع آوری کردم و سهم فقهی آقا امام موسی ابن جعفر(ع) در ایام شذائد و سختی ها و تقیه در فقه شیعه در این کتاب ثابت شد که آقا موسی ابن جعفر(ع) حدود دو هزار روایت فقهی در فقه شیعیان دارند؛ حدود هزار و هشتصد، نهصد تا دو هزار حدیث. بعد از آن وارد مقوله‌ی روایات آقا امام رضا(ع) شدم که بعد از الامامین باقرین(ع) و امام موسی بن جعفر(ع) در بین ائمه از نظر فقهی، روایات امام رضا(ع) در مورد سوم قرار می‌گیرد. به نظر من، اولاً روایات فقهی ما از امامین باقرین(ع) است، و بعد امام موسی بن جعفر(ع) رتبه‌ی دوم، رتبه‌ی سوم امام رضا(ع). و لذا شروع کردم به همان سبک نوشتن کتاب فقهی امام موسی ابن جعفر(ع)، روایات فقهی امام رضا(ع) را از اول فقه تا آخر فقه، اولاً از منابع مختلف جمع آوری کردم. این روایات در منابع فقهی ما بود، اما جمع آوری این روایات، خودش یک ارزشی داشت از نظر اینکه نقش امام را در مورد فقه اهل بیت(ع) برای مردم ثابت می‌کند، و بعد نحوه‌ی کار ما در این کتاب این بود که بعد از اینکه این روایات از منابع اصلی جمع آوری می‌شد، یعنی اقدام منابع، متن بر اساس اقدام منابع نوشته می‌شد. مثلاً اگر ما یک روایت در کتاب کافی و کتاب فقیه و کتاب

استبصار و تهذیب بود، ما متن را از کافی انتخاب می‌کردیم و انتخاب نسخ را در پاورقی از بقیه‌ی کتب می‌نوشتیم. بعد این اختلاف نسخ را حتما یادداشت می‌کردیم و می‌نوشتیم و بعد بیاناتی که در مورد این روایت از جانب فقها و محدثین شیعه، مثل مرحوم مجلسی، مرحوم فیض و دیگران وارد شده بود، این بیانات را وارد می‌کردیم. بعد صحت حدیث، بحث رجالی حدیث، که این حدیث از نظر سندی وضعیتش چطوری است؟ همه‌ی روایات را مورد بررسی قرار دادیم که روایات در چه وضعی از نظر صحت و سقم هستند، و بعد می‌رسیم به مرحله‌ی فقه الحدیث. در فقه الحدیث ما مقید به امامی که روایت از ایشان وارد شده نیستیم دیگر، یعنی روایت از امام است، این روایت موضوع فقهی در فقه الحدیث استفاده می‌شود. وقتی به عنوان موضوع فقهی استفاده شد، ما آزادیم از همه‌ی روایاتی که از این موضوع وارد است، ولو از بقیه‌ی ائمه استفاده کنیم. برای اینکه نگویند شما یک فقه جدید درست کردید، از یک امام است و کلهم نور واحد! نه، ما در فقه الحدیث مقید به این مسئله نیستیم.

اگر روایتی معارض بود، اگر روایتی مقید بود، اگر روایتی در یک وضعیت دیگری بود، ما آن روایت را هم می‌آوردیم و بین این دو روایت را جمع می‌کردیم و نسبتش را عیان می‌کردیم و در این مرحله ما از همه‌ی روایاتی که در این زمینه وارد شده است استفاده می‌کردیم. البته با ورود در فقه الحدیث، اقدام فتاوی که برای این روایات آورده شده است، حالا چه موافق با متن روایت، یا مخالف با متن روایت، اقدام فتوا را می‌آوردیم و بعد از مرحوم شیخ مفید تا مرحوم آیت الله خوئی در بعضی مواقع؛ و در اکثر مواردی که اختلاف نیست، اکثرا تا مرحوم شهیدین، ما اقوال را نقل می‌کردیم و بعد به بیان دلائل حکم می‌رسیدیم، دلیل حکم، این روایت یا روایت دیگری بود یا جمع بین دو روایت بود، این‌ها را در مرحله‌ی سوم انجام می‌دادیم و نتیجه‌گیری از بحق و موضوع و این موضوع فقهی تمام می‌شد. این نحوه‌ی کار ما بود در کتاب فقه احادیث امام رضا(ع) که از اول فقه تا آخر فقه، الحمدلله خدا توفیق انجامش را به ما عنایت کرد.

حجت الاسلام والمسلمین علی اکبر ذاکری؛ مدیر گروه سیره پژوهشکده تاریخ و سیره اهل بیت(ع)
 در ارتباط با سیره رضوی، در مجموع مقالات و نوشته‌هایی در کتاب سیره معصومان(ع) در کتب اربعه و یا کتاب‌های چهارگانه شیعه به تناسب سیره امام رضا(ع) در ابعاد مختلف، تا حدودی که در کتب اربعه بوده، پرداخته شده است. افزون بر این، مقاله‌ای هم در مجله علمی پژوهشی فرهنگ رضوی، شماره ۲۳، با عنوان «بی‌تفاوتی سیاسی - اجتماعی؛ گناهی کبیره در فرهنگ رضوی» در سال ۱۳۹۷ منتشر کردم که بخشی از سخنان امام رضا(ع) در آنجا تحقیق، واکاوی شده و توضیح داده شده است.

همانطور که می‌دانید، یکی از نکاتی که در فرمایشات و سخنان امام رضا(ع) هست که نسبت به دیگر ائمه(ع) این نکته کمتر مطرح شده یا نیست و یا ما دسترسی نداریم، اینکه ایشان فلسفه بسیاری از احکام و یا به تعبیری علل آن را تبیین کرده‌اند. به تعبیر دیگر می‌توان گفت امام رضا(ع) در سفری که به خراسان داشته‌اند، گرچه به گونه‌ای جنبه اجباری داشته، اما فرصتی بوده که از این سفر برای تبیین مسائل اسلامی و معارف دینی استفاده کنند. این موضوع درباره فلسفه یکی از احکام دینی است. احکامی که به حسب ظاهر مغفول است. آن حکمی که مغفول است و به آن توجه نمی‌شود، یا اصلاً به گونه‌ای در معنای آن، یک دگرذیسی و دگرگونی ایجاد شده، عنوان اصلی آن در کتاب‌های حدیثی «التعرب بعد الهجرة» است. یکی از گناهان کبیره این است که انسان بعد از اینکه به مرکز خلافت اسلامی هجرت کرد، دوباره به بادیه برگردد. این جزو گناهان کبیره و کبیره بودن آن مسلم است. چرا که در روایات مختلف بیان شده است. هم شیعه و هم اهل سنت از پیامبر، امیرالمؤمنین و سایر ائمه نقل کرده‌اند که این یکی از گناهان کبیره مانند شرک است. در کنار شرک، فرار از جنگ، زنا و کارهای خلاف شرع، قرار دارد. اما واقعیت این است که وقتی انسان به منابع مراجعه می‌کند، تفسیر درستی از این مفهوم اسلامی ارائه نشده است. در این مقاله سعی شده تصویر درستی که امام رضا(ع) از این مفهوم ارائه و تبیین کرده‌اند، تشریح و بیان کنیم و توضیح داده‌ایم که منظور از تعرب الهجرة، اعرابی شدن بعد از اینکه انسان به مرکز خلافت رفته است، چیست؟ این مقاله در واقع متکفل این موضوع است که طبیعتاً بر اساس فرمایش امام رضا(ع) است که درباره علت حرمت تعرب بعد الهجرة که ما آن را طبق فرمایش امام رضا(ع) مساوی با بی‌تفاوتی سیاسی اجتماعی معنا کردیم، در این مقاله تبیین شده است. راجع به «تعرب بعد الهجرة»، سخن امام رضا(ع) را یادداشت کرده‌ام. ببینید از یک سخن، چه نکات مهم و خوبی را می‌توانیم استخراج کنیم. حضرت درباره احکام گناهان کبیره و علل حرمت آنها می‌فرمایند: «حرم الله عز و جل التعرب بعد الهجرة» تعرب بعد الهجرة را (رفتن به روستا می‌گویند. ما که عرب نیستیم) را حرام کرده است. چرا؟ «للا رجوع عن الدین». فلسفه و حرمتش اینکه باعث می‌شود شهری از یک منطقه که علم و دانش و احکام است، به یک وادی و بیابان برود. به مرور از آشنائی با احکام دینی بدور می‌شود و آن را از یاد می‌برد و یا یک سری مسائل خاصی را به یاد دارد لذا حرام است، به خاطر اینکه ممکن است کم کم دین را فراموش کند و در زمان اسلام، فرهنگ جاهلی و یا فرهنگی که در عقاید و دیدگاه‌های خودش بر تفکرش غالب شود. همان گونه که ثعلب بن حاطب که از مدینه به جهت دام زیاد خارج شد زکات را جزیه دانست و زکات اموال خود را به پیامبر نپرداخت. نکته دیگر، «و ترک الموازرة للانبیاء و الحجج» وقتی آنجا برود، نمی‌تواند از انبیا و حجت‌های الهی که معصومین هستند، حمایت کند. یعنی چه؟ یعنی «تعرب بعد الهجرة» ما می‌گوییم رفتن به روستا. نظر علما می‌گویند کسی که در یک جایی درس می‌خوانده و ترک تحصیل کرده است. و یا به یک منطقه غیر مسلمان رفته و شعائر و احکام دینی را نمی‌تواند... امام رضا(ع) می‌فرماید که یکی از علت‌های حرمتش این است که وقتی به منطقه‌ای دور از مرکز اسلام می‌رود، اصلاً نمی‌تواند از حجج الهی بهره‌مند شود

و از آنها حمایت کند. یعنی کسی نمی‌تواند وقتی به آنجا رفت، زمانی که نظام اسلامی نیاز به کمک او دارد او از رهبر مسلمین حمایت کند. این آقا در آنجا زندگی خودش را می‌کند، اما در اینجا، حاکم اسلامی، مسئول جامعه اسلامی می‌گوید این کار را انجام بدهیم و کسی نیست انجام دهد. به خاطر همین حضرت علی(ع) در خطبه قاصعه (۱۹۲ نهج البلاغه) به مردم کوفه این مطلب را بیان می‌کند که بعد از اینکه مسلمان شدید و هجرت کردید، اعرابی شدید. مردم کوفه اعرابی نشدند؛ یعنی به بیرون کوفه و آبگاه‌های خارج شهر نرفتند و در شهر کوفه ساکن بودند. پس چرا این مطلب را بیان کرده‌اند؟ چون ایشان می‌فرمودند که شما کوفیان در برابر تجاوزهای معاویه بایستید و مردم نمی‌ایستادند و طبق درخواست حضرت عمل نمی‌کردند. پس طبق فرمایش امام رضا(ع)، گرفتار ترک حمایت از رهبر جامعه شدند.

حالا فرض کنیم یک شخصی در متن شهر است، باز هم نسبت به رهبر جامعه بی‌تفاوت باشد، باز مرتکب گناه کبیره شده است. چون هیچ حمایتی از رهبری بحق جامعه، حاکم مسلمین، امام و حجت الهی انجام نداده است. بحث فساد را نیز مطرح می‌کنند، باعث فساد می‌شود و حقوق افراد پایمال شود. پس می‌بینیم، ما مفهوم را یک چیز درک می‌کردیم، اما وقتی تأمل می‌کنیم، می‌بینیم امام رضا(ع) یک دریافت خیلی مهم و جالبی از همین [تعرب بعد الهجره] دارند که امروزه کاربرد دارد و افراد بی‌تفاوت را شامل می‌شود. بنابراین از این زاویه وقتی نگاهی به سیره و فرمایشات امام رضا(ع) داشته باشیم، می‌توانیم به یک زاویه‌ها و نکات و ابداعات جدیدی برسیم که آن حضرت بیان کرده‌اند و ما به آن توجه نکرده‌ایم.

حجت الاسلام دکتر حمیدرضا مطهری؛ رییس پژوهشکده تاریخ و سیره اهل بیت(ع)

یکی از مطالبی که فکر می‌کنم مربوط به این حوزه است، عصر ابناء الرضا(ع) است: امام جواد(ع)، امام هادی(ع) و امام عسکری(ع) که معروف به ابن الرضا(ع) هستند. این دوره، دوره ابناء الرضا(ع) است. بررسی کنیم دوره ابناء الرضا(ع) بعد از شهادت امام رضا(ع) چه آثاری در رابطه با این مطلب تدوین شده است؟ ما یک زمانی بعد از اینکه همایش امام کاظم(ع) را برگزار کردیم، می‌خواستیم همایش‌هایی را در مورد ابناء الرضا(ع) شروع کنیم. پیشنهاد اولیه این بود که بیاییم و ابناء الرضا(ع) را در یک همایش برگزار کنیم؛ چون گفتیم مطلب نیست یا مطلب کم است. یکی از دوستان پیشنهاد داد که این عملاً بر مظلومیت ابناء الرضا(ع) افزوده می‌شود و اگر بخواهیم به این وضعیت این کار را انجام بدهیم، اصلاً انجام ندهیم بهتر است. چون این هم می‌شود مانند کارهایی که قبلاً انجام شده، می‌شود.

ما بیاییم و به هر یک از این امامان به صورت جداگانه پردازیم و هر یک را در یک همایش مستقل کار کنیم؛ حتی اگر مطلب هم کم باشد، باز هم نفس برگزاری یک همایش مستقل می‌تواند زوایای پنهان زندگانی اهل

بیت(ع) را برجسته کند و نشان بدهد. ما این کار را انجام دادیم و همایش امام جواد(ع) را آغاز کردیم. آن زمانی که همایش را آغاز کردیم، شاید کسی فکر نمی کرد که آن قدر مطلب جمع بشود و به دبیرخانه همایش بیاید. سه جلد مطلب در مورد امام جواد(ع) نوشته شده، در حالی که یقین داریم و به این یقین رسیدیم که هنوز زوایای پنهان و مقالاتی وجود دارد که به دلیل محدودیت امکانات و یا محدودیت زمانی که داشتیم، فرصت نکردیم به آنها پردازیم. همایش امام هادی(ع) را که برگزار کردیم با به همین مشکل برخوردیم. در این همایش، مقداری گستردگی بیشتر شد و مجموعه مقالات در چهار جلد منتشر گردید، در حالی که اگر نگوئیم دو برابر آن مقالاتی که چاپ شده، حداقل به اندازه همان مقالات، مقالات رد شده داشتیم. نه اینکه مطلب نویی نداشته باشند، نه! برخی از آنها مطلب نویی داشته باشند، ولی استانداردهای لازم را برای ما نداشتند و منتشر نشدند. الان هم همایش امام عسکری(ع) را در دست انجام داریم که مقالات زیادی به دبیرخانه رسیده است.

ما در پژوهشکده به صورت مشخص به سیره امام رضا(ع) پرداخته‌ایم، که بخواهیم سیره امام رضا(ع) را تدوین کنیم بلکه به طور کلی به سیره معصومان(ع) پرداخته‌ایم. آثاری در پژوهشگاه تدوین شده است که شاید یکی از مهمترین آثاری باشد که سال گذشته منتشر شد، سیره معصومان در کتاب‌های چهارگانه شیعه است که استاد ذاکری این کتاب را تدوین کردند و در شش جلد منتشر شده است. جلد اول مبانی و اصول است، و جلد‌های بعد، سیره فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، نظامی و جوانب مختلف سیره معصومان را پرداخته است. به سیره هم توجه کرده ایم. البته درباره سیره هر امام تفکیک نشده که بیاییم به صورت مستقل صحبت کنیم. البته جا دارد، هر امام را به صورت مستقل کار شود. در قسمت‌های دیگر هم مثلاً ما در دانشنامه اهل بیت(ع) مداخل چهارده معصوم را داریم که هر کدام به صورت مستقل ان شاء الله منتشر خواهد شد و یکی از مهمترین مقالات ما، مقاله امام رضا(ع) است که سعی می‌شود به جوانب مختلف زندگی امام رضا(ع) توجه شود. هم تاریخ و هم سیره امام رضا(ع).

البته طبیعتاً از دانش‌نامه نباید انتظار یک کار کاملاً جدید و نویی داشت که در آثار دیگران منعکس نشده باشد. نه. چون هدف دانش‌نامه به نوعی ارائه دادن اطلاعات جامع درباره آن موضوع مربوطه است. لذا تلاش می‌شود در ذیل این مداخل اطلاعات جامعی درباره هر کدام از معصومان از جمله امام رضا(ع) ارائه شود. **البته طرح پژوهشی تشیع در عصر حضور را هم داریم که یکی از محورهای آن، «تشیع در عصر امام رضا(ع)» است.** دانش‌نامه اهل بیت(ع)، مثل همه دانش‌نامه‌ها تلاش می‌کند که اطلاعات جامع و کاملی را پیرامون اهل بیت(ع) ارائه دهد. در نسخه اول این دانش‌نامه ۱۳۰۰ مدخل آماده شده است، بسیاری از این مداخل تدوین شده و برخی نیز در دست تدوین است و ان شاء الله تلاش می‌شود اطلاعات جامعی پیرامون اهل بیت(ع) گردآوری و در اختیار قرار بگیرد.

دکتر مرتضی انفرادی؛ مدیر گروه فرهنگ و سیره رضوی

گروه فرهنگ و سیره رضوی بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس با توجه به چشم انداز، مأموریت و اهداف خود متولی دستیابی به مرجعیت علمی در تبیین سنت و سیره حضرت رضا(ع) است بنابراین با انتشار بیش از ۲۵۰ اثر در حوزه فرهنگ و سیره رضوی و برگزیده شدن و کسب رتبه بیش از ۴۰ اثر در جشنواره ها و محافل علمی و پژوهشی داخلی و خارجی؛ برگزاری نشست‌های تخصصی، نقد آثار، کرسی های ترویجی، بازدیدهای علمی، حضور در نمایشگاه های تخصصی، ویژه برنامه های دهه کرامت و دهه آخر صفر؛ گام‌های مؤثری در این زمینه برداشته است ولی به طور قطع تا رسیدن به نقطه مطلوب و مورد انتظار فاصله زیادی وجود دارد. گروه فرهنگ و سیره رضوی با عنایت به وظیفه ذاتی خود، آثار متعدد رضوی را در دستور کار خود قرار داده است به طوری که در سال ۹۸ و ۹۹ پروژه‌های علمی و تحقیقاتی متعددی انجام داده است مانند (دایره المعارف آستان قدس، فرهنگواره رضوی، تاریخ شفاهی حرم مطهر، مطلع الشمس، فلکه حضرتی، نفایس موزه، زمزمه معرفت، تاریخ تشکیلات آستان قدس و...) را در حال انجام دارد که برخی از آنها اتمام یافته است و در دهه کرامت ۱۳۹۹ انشاء الله رونمایی خواهد شد.